SUN'IY INTELLEKT BILAN EMOTSIONAL MULOQOTNING INSONLARNING REAL SHAXSLARARO MUNOSABATLARIGA TA'SIRI

D.E.Axnazarova[1]

1. GulDU "Pedagogika va psixologiya" kafedrasi dotsenti, p.f.f.d.

Mas'ul muallif: Axnazarova Diyora Erkin qizi, GulDU "Pedagogika va psixologiya" kafedrasi dotsenti, p.f.f.d.

Received: 10 Noyabr 2026
Accepted: 15 Noyabr 2026
Published: 20 Noyabr 2026

Copyright: © 2026 by the author(s). Licensee Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Axnazarova, D. E. SUN'IY INTELLEKT BILAN EMOTSIONAL MULOQOTNING INSONLARNING REAL SHAXSLARARO MUNOSABATLARIGA TA'SIRI / D. E. Axnazarova // Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi. — 2026. — T. 11, № 2. — B. 50–52.

Annotatsiya. Mazkur maqolada sun'iy intellekt asosidagi suhbat tizimlari bilan emotsional muloqot ning insonlarning real shaxslararo munosabatlariga ta'siri ijtimoiy-psixologik va sotsiologik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi.Tadqiqotda inson–sun'iy intellekt muloqotining emotsional xususiyatlari, insoniy yaqinlikning raqamli vositachilik sharoitida o'zgarishi, ijtimoiy izolyatsiya va yolg'izlik bilan ehtimoliy aloqalari hamda real munosabatlarni qo'llab-quvvatlash yoki qisman almashtirish imkoniyatlari muhokama qilinadi. Xalqaro ilmiy adabiyotlar va so'nggi empirik tadqiqotlar asosida sun'iy intellektning ijtimoiy oqibatlari bir xil emasligi, ular foydalanish maqsadi, muloqot intensivligi, foydalanuvchining ijtimoiy muhiti va texnologiyaga bo'lgan munosabatiga qarab farqlanishi asoslanadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, emotsional muloqot, shaxslararo munosabatlar, insoniy yaqinlik, ijtimoiy izolyatsiya, yolg'izlik, raqamli kommunikatsiya, emotsional bog'liqlik, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash.

ВЛИЯНИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С ИСКУССТВЕННЫМ ИНТЕЛЛЕКТОМ НА РЕАЛЬНЫЕ МЕЖЛИЧНОСТНЫЕ ОТНОШЕНИЯ ЛЮДЕЙ

Аннотация. В статье анализируется влияние эмоционального взаимодействия с системами диалогового искусственного интеллекта на реальные межличностные отношения людей с социально-психологической и социологической точек зрения. В исследовании рассматриваются эмоциональные особенности взаимодействия человека с искусственным интеллектом, трансформация человеческой близости в условиях цифрового посредничества, возможная взаимосвязь данного взаимодействия с социальной изоляцией и одиночеством, а также возможности искусственного интеллекта поддерживать или частично замещать реальные межличностные отношения. На основе анализа международной научной литературы и последних эмпирических исследований обосновывается, что социальные последствия использования искусственного интеллекта неоднозначны и могут различаться в зависимости от целей использования, интенсивности взаимодействия, социального окружения пользователя и его отношения к данной технологии.

Ключевые слова: искусственный интеллект, эмоциональное взаимодействие, межличностные отношения, человеческая близость, социальная изоляция, одиночество, цифровая коммуникация, эмоциональная привязанность, социальная поддержка.

THE IMPACT OF EMOTIONAL INTERACTION WITH ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON REAL-LIFE INTERPERSONAL RELATIONSHIPS

Abstract. This article examines the impact of emotional interaction with artificial intelligence-based conversational systems on individuals' real-life interpersonal relationships from social-psychological and sociological perspectives. The study explores the emotional characteristics of human–AI interaction, the transformation of human intimacy in the context of digital mediation, its potential associations with social isolation and loneliness, and the capacity of artificial intelligence to support or partially substitute real-life interpersonal relationships. Drawing on international scholarly literature and recent empirical studies, the article demonstrates that the social consequences of artificial intelligence use are not uniform but may vary according to users' purposes, interaction intensity, social environment, and attitudes toward the technology.

Keywords: artificial intelligence, emotional interaction, interpersonal relationships, human intimacy, social isolation, loneliness, digital communication, emotional attachment, social support.

Kirish. Zamonaviy raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi insonlarning muloqot qilish shakllari, emotsional ehtiyojlarini qondirish usullari va shaxslararo munosabatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, sun'iy intellekt asosida ishlaydigan suhbatdosh dasturlar inson bilan nafaqat axborot almashish, balki hissiy qo'llab-

quvvatlash, maslahat berish va samimiy suhbat qurish imkoniyatiga ham ega bo‘lmoqda. Natijada sun’iy intellekt bilan emotsional muloqot inson hayotining yangi ijtimoiy-psixologik hodisasiga aylanmoqda.Jahon sog‘liqni saqlash tashkilotining ijtimoiy aloqalar bo‘yicha hisobotida yolg‘izlik va ijtimoiy yakkalanish inson salomatligi hamda farovonligiga ta’sir ko‘rsatuvchi muhim omillar sifatida baholangan.Shu nuqtayi nazardan, sun’iy intellekt bilan muloqotning insondagi yolg‘izlik hissini kamaytirish imkoniyati bilan birga, uning real insonlar bilan munosabatlariga qanday ta’sir qilishi ham dolzarb ilmiy masaladir.

Mavzuning dolzarbligi O‘zbekiston Respublikasida sun’iy intellekt texnologiyalarini rivojlantirish va ularni jamiyat hayotining turli sohalariga joriy etishga qaratilgan davlat siyosati bilan ham belgilanadi. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi PQ–358-sonli “Sun’iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori sun’iy intellekt texnologiyalarini rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlarini belgilab berdi [1]. Mazkur sharoitda sun’iy intellekt asosidagi suhbat tizimlarining insonlarning emotsional holati, ijtimoiy faolligi va real shaxslararo munosabatlariga ta’sirini o‘rganish alohida ilmiy ahamiyat kasb etadi. Chunki sun’iy intellektning keng qo‘llanilishi nafaqat texnologik imkoniyatlarni, balki insoniy muloqot shakllari va ijtimoiy munosabatlarda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan o‘zgarishlarni ham ilmiy tahlil qilish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Tadqiqot obyekti va qo‘llanilgan metodlar. Tadqiqot obyekti - sun’iy intellekt asosidagi suhbatdosh tizimlar bilan emotsional muloqot qilish jarayoni hamda ushbu muloqotning insonlarning real shaxslararo munosabatlariga ta’siridir. Tadqiqot doirasida insonlarning sun’iy intellekt bilan hissiy aloqa o‘rnatishi, undan emotsional qo‘llab-quvvatlash olishi, shuningdek, ushbu muloqotning real ijtimoiy aloqalar, yolg‘izlik hissi va shaxslararo munosabatlarga ehtimoliy ta’siri o‘rganiladi.

Tadqiqotda nazariy tahlil, ilmiy adabiyotlarni o‘rganish, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv va ilmiy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Nazariy tahlil yordamida sun’iy intellekt bilan emotsional muloqotning mazmuni va ijtimoiy-psixologik xususiyatlari yoritildi. Qiyosiy tahlil orqali sun’iy intellekt bilan muloqot va an’anaviy insoniy munosabatlarning o‘ziga xos jihatlari taqqoslandi. Tizimli yondashuv asosida ushbu muloqotning ehtimoliy ijobiy va salbiy ta’sirlari o‘zaro bog‘liqlikda ko‘rib chiqildi. Ilmiy umumlashtirish metodi esa mavjud tadqiqotlar natijalari asosida xulosalar shakllantirish imkonini berdi.Tadqiqotda sun’iy intellekt hamrohlari, yolg‘izlik va ijtimoiy munosabatlarga oid ilmiy adabiyotlar hamda avvalgi empirik tadqiqotlar natijalaridan foydalanildi. Mazkur ish nazariy-tahliliy xarakterga ega bo‘lib, unda mustaqil so‘rovnoma yoki eksperiment o‘tkazilganligi da’vo qilinmaydi. Shu sababli xulosalar mavjud ilmiy manbalarni tahlil qilish va umumlashtirishga asoslanadi.

Olingan natijalar va ularning tahlili. Tadqiqot davomida sun’iy intellekt bilan emotsional muloqotning insonlarning real shaxslararo munosabatlariga ta’siri ilmiy adabiyotlar va mavjud empirik tadqiqotlar asosida tahlil qilindi. Tahlil natijalari mazkur muloqotning ta’siri bir tomonlama emasligini, uning ijobiy imkoniyatlari bilan bir qatorda muayyan ijtimoiy-psixologik xavflari ham mavjudligini ko‘rsatadi.

Birinchidan, sun’iy intellekt bilan emotsional muloqot insonning o‘z his-tuyg‘ularini ifodalashi, muammolarini muhokama qilishi va suhbat orqali qo‘llab-quvvatlash hissini olishi uchun qo‘shimcha imkoniyat yaratishi mumkin. Jahon sog‘liqni saqlash tashkilotining ijtimoiy aloqalar bo‘yicha hisobotida yolg‘izlik va ijtimoiy yakkalanish inson salomatligi hamda farovonligiga ta’sir ko‘rsatuvchi muhim omillar sifatida qayd etilgan [2]. Shu nuqtayi nazardan, sun’iy intellekt bilan muloqot ayrim insonlar uchun hissiy ehtiyojlarini ifodalashga yordam beruvchi qo‘shimcha vosita bo‘lishi mumkin. Biroq uni professional psixologik yordam yoki real insoniy munosabatlarning to‘liq o‘rnini bosuvchi vosita sifatida baholash to‘g‘ri emas. Ikkinchidan, sun’iy intellekt bilan muloqotning real shaxslararo munosabatlarga ta’siri undan foydalanish maqsadi va shakliga bog‘liq bo‘lishi mumkin. Agar sun’iy intellekt mavjud ijtimoiy aloqalarni to‘ldiruvchi vosita sifatida qo‘llanilsa, u fikrlarni tartibga solish va muloqotga tayyorlanishda yordam berishi mumkin. Aksincha, undan foydalanish real insonlar bilan suhbatlashishdan qochish vositasiga aylansa, ijtimoiy aloqalarning qisqarishi xavfi yuzaga keladi. Malfacini sun’iy intellekt hamrohlari bilan munosabatlarning imkoniyatlari va xavflarini tahlil qilib, bunday tizimlarning insoniy munosabatlarga ta’sirini alohida o‘rganish zarurligini ta’kidlaydi [3].Uchinchidan, sun’iy intellekt hamrohlaridan foydalanish barcha insonlarda bir xil natijalarni keltirib chiqarmaydi. Liu, Pataranutaporn va Maes tomonidan amalga oshirilgan tadqiqotda foydalanuvchilarning tajribasi, yolg‘izlik hissi va chatbotlardan foydalanish shakllari o‘rtasidagi farqlar tahlil qilingan [4]. Ushbu natijalar sun’iy intellekt bilan emotsional muloqotning oqibatlarini barcha foydalanuvchilarga bir xil tatbiq etish mumkin emasligini ko‘rsatadi. Demak, hodisani baholashda shaxsning individual xususiyatlari, ijtimoiy muhiti va texnologiyadan foydalanish maqsadlarini hisobga olish zarur.

Sun’iy intellekt bilan muloqotning salbiy oqibatlari haqidagi xulosalar ham ehtiyotkorlik bilan talqin qilinishi kerak. MIT Media Lab va OpenAI tadqiqotchilari tomonidan 2025-yilda e’lon qilingan, to‘rt haftalik nazoratli tadqiqotda tajriba shartlari o‘rtasida yolg‘izlik, real insonlar bilan muloqot va emotsional bog‘liqlik bo‘yicha statistik jihatdan ahamiyatli farqlar aniqlanmagan. Shu bilan birga, chatbotdan o‘z xohishiga ko‘ra ko‘proq foydalangan ishtirokchilarda ayrim salbiy psixologik ko‘rsatkichlar bilan bog‘liqlik kuzatilgan [5]. Mazkur holat sun’iy intellektdan foydalanish muqarrar ravishda zarar keltiradi, degan xulosani tasdiqlamaydi.Aksincha,texnologiyadan foydalanish xususiyatlari va foydalanuvchining individual holatini birgalikda o‘rganish zarurligini ko‘rsatadi. Sun’iy intellekt bilan emotsional muloqot insonning yaqinlik va o‘zaro tushunish haqidagi tasavvurlariga ham ta’sir qilishi mumkin. Real insonlar bilan munosabatlar o‘zaro mas’uliyat, mustaqil qarashlar, kelishmovchiliklarni hal qilish va hissiy javobgarlikni talab qiladi. Sun’iy intellekt esa moslashuvchan javoblari orqali tushunuvchan suhbatdosh taassurotini uyg‘otishi mumkin, biroq insoniy munosabatlarning barcha xususiyatlarini takrorlamaydi. Romantik sun’iy intellekt hamrohlari bo‘yicha tizimli sharhda ham bunday texnologiyalarning ehtimoliy foydalari bilan bir qatorda ijtimoiy va psixologik xavflari mavjudligi ko‘rsatilgan[6].

Umuman olganda, tadqiqot natijalari sun'iy intellekt bilan emotsional muloqotni faqat ijobiy yoki salbiy hodisa sifatida baholash yetarli emasligini ko'rsatadi. Uning ta'siri foydalanish maqsadi, individual xususiyatlar, ijtimoiy muhit va real insoniy aloqalarning mavjudligiga bog'liq bo'lishi mumkin. Muallif tahliliga ko'ra, sun'iy intellekt bilan emotsional muloqotning ijtimoiy jihatdan maqbul shakli uning insonlar o'rtasidagi munosabatlarni almashtirishi emas, balki ularni to'ldirishi va insonning real ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishiga to'sqinlik qilmasligi bilan belgilanadi.

Xulosa. O'tkazilgan nazariy tahlil natijalari sun'iy intellekt bilan emotsional muloqot zamonaviy jamiyatda insonlarning hissiy ehtiyojlari, ijtimoiy aloqalari va shaxslararo munosabatlariga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan muhim hodisa ekanligini ko'rsatadi. Sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi natijasida insonlar nafaqat axborot olish, balki o'z fikrlarini ifodalash, kundalik muammolarini muhokama qilish va muayyan darajada hissiy qo'llab-quvvatlash olish uchun ham ushbu tizimlardan foydalanmoqda.

Tadqiqot davomida sun'iy intellekt bilan emotsional muloqotning ijobiy imkoniyatlari va ehtimoliy xavflari o'rganildi. Aniqlanishicha, bunday muloqot ayrim insonlarga o'z his-tuyg'ularini anglash, fikrlarini tartibga solish va yolg'izlik hissini yengillashtirishda yordam berishi mumkin. Shu bilan birga, sun'iy intellekt bilan muloqotning real insoniy munosabatlar o'rnini egallashi, foydalanuvchining raqamli suhbatdoshga haddan tashqari bog'lanishi va real ijtimoiy aloqalardan uzoqlashishi bilan bog'liq xavflarni ham e'tibordan chetda qoldirmaslik lozim. Mavjud empirik tadqiqotlar sun'iy intellekt bilan emotsional muloqotning ta'siri barcha foydalanuvchilarda bir xil namoyon bo'lmasligini ko'rsatadi. Uning natijalari insonning individual xususiyatlari, texnologiyadan foydalanish maqsadi, muloqot intensivligi va ijtimoiy muhitiga bog'liq bo'lishi mumkin. Shu sababli sun'iy intellekt bilan muloqotni mutlaq foydali yoki zararli hodisa sifatida baholash ilmiy jihatdan yetarli emas. Aksincha, uning inson hayotidagi vazifasi va real munosabatlar bilan o'zaro aloqasini kompleks o'rganish zarur.

Tadqiqotning asosiy xulosalaridan biri shundaki, sun'iy intellekt bilan emotsional muloqot insonlar o'rtasidagi munosabatlarni to'ldiruvchi vosita sifatida qo'llanilganda muayyan ijobiy imkoniyatlarga ega bo'lishi mumkin. Biroq u oila a'zolari, do'stlar, hamkasblar va boshqa insonlar bilan bevosita muloqot qilishning o'rnini to'liq bosa olmaydi. Chunki real shaxslararo munosabatlar o'zaro mas'uliyat, ishonch, empatiya, mustaqil qarashlar va umumiy hayotiy tajriba kabi xususiyatlarga asoslanadi. Sun'iy intellekt ushbu munosabatlarning ayrim jihatlarini taqlid qilishi mumkin, ammo insoniy aloqalarning barcha ijtimoiy va hissiy xususiyatlarini to'liq takrorlamaydi.

Sun'iy intellekt bilan emotsional muloqotning inson hayotidagi ijtimoiy qiymati texnologiyaning o'zidangina emas, balki undan foydalanish madaniyati va maqsadidan ham kelib chiqadi. Shu bois foydalanuvchilarda raqamli savodxonlikni rivojlantirish, sun'iy intellektning imkoniyatlari va cheklovlarini anglash, shuningdek, real insoniy munosabatlarni saqlash va rivojlantirishga e'tibor qaratish muhimdir.

Kelgusida ushbu yo'nalishda turli yosh guruhlari, ijtimoiy qatlamlar va foydalanish tajribasiga ega insonlar ishtirokida empirik tadqiqotlar olib borish maqsadga muvofiq. Xususan, sun'iy intellekt bilan emotsional muloqotning yolg'izlik hissi, ijtimoiy faollik, oila va do'stlik munosabatlari hamda emotsional farovonlikka uzoq muddatli ta'sirini o'rganish mazkur muammoning ilmiy asoslarini yanada boyitadi.

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt bilan emotsional muloqot insonlar uchun yangi kommunikativ imkoniyatlarni yaratishi bilan birga, real shaxslararo munosabatlarni asrash va rivojlantirish masalasini ham dolzarb etmoqda. Sun'iy intellekt insoniy muloqotning muqobili emas, balki undan oqilona foydalanilganda uni to'ldirishi mumkin bo'lgan texnologik vositadir. Uning ijobiy imkoniyatlaridan foydalanish va ehtimoliy xavflarini kamaytirish uchun texnologik rivojlanish bilan bir qatorda insoniy qadriyatlar, o'zaro hurmat va bevosita ijtimoiy aloqalarni qo'llab-quvvatlashga ham alohida e'tibor qaratish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

[1] O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi PQ–358-son qarori. Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida. - URL: https://lex.uz/uz/acts/-7158604 (murojaat sanasi: 23.10.2026).

[2] World Health Organization. From Loneliness to Social Connection: Charting a Path to Healthier Societies. Report of the WHO Commission on Social Connection. - Geneva: World Health Organization, 2025. - 213 p. - URL: https://www.who.int/publications/i/item/978240112360 (murojaat sanasi: 23.10.2026).

[3] Malfacini K. The impacts of companion AI on human relationships: risks, benefits, and design considerations // AI & Society. - 2025. - Vol. 40. - P. 5527–5540. - DOI: https://doi.org/10.1007/s00146-025-02318-6.

[4] Liu A. R., Pataranutaporn P., Maes P. The Heterogeneous Effects of AI Companionship: An Empirical Model of Chatbot Usage and Loneliness and a Typology of User Archetypes // Proceedings of the AAAI/ACM Conference on AI, Ethics, and Society. - 2025. - Vol. 8, No. 2. - P. 1585–1597. - DOI: https://doi.org/10.1609/aies.v8i2.36658.

[5] Fang C. M. et al. How AI and Human Behaviors Shape Psychosocial Effects of Extended Chatbot Use: A Longitudinal Controlled Study. - MIT Media Lab / OpenAI, 2025. - URL: https://www.media.mit.edu/publications/how-ai-and-human-behaviors-shape-psychosocial-effects-of-chatbot-use-a-longitudinal-controlled-study/ (murojaat sanasi: 23.10.2026).

[6] Ho J. Q. H., Hu M., Chen T. X., Hartanto A. Potential and pitfalls of romantic Artificial Intelligence (AI) companions: A systematic review // Computers in Human Behavior Reports. - 2025. - Vol. 19. - Article 100715. - DOI: https://doi.org/10.1016/j.chbr.2025.100715.